

Подальша систематизація педагогічного досвіду, класифікація робок та укладання на цих засадах технологій сприятиме розвитку педагогічної інноватики із застосування медіа-технологій у навчальний процес вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільганаєва В. Інформація та знання в соціально-комунікаційних процесах / В. Ільганаєва // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2009. – № 2. – С. 149 – 153.
2. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч.-метод. посібник / за ред. Л.А. Найдюнової, О.Т. Барішпольця. – К. : Міленіум, 2010. – С. 34 – 48.
3. Онкович Г. В. Засоби масової комунікації у термінологічному просторі медіа-освіти / Г.В. Онкович // Дивослово. – 2007. – № 5. – С. 29 – 31.

УДК 371.134

ПЕДАГОГІКА ТВОРЧОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

Гур'єва Я.В.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

У статті розглянуті результати історичного аналізу проблеми становлення та розвитку педагогіки творчості у вітчизняній та зарубіжній педагогічній думці.

Ключові слова: педагогіка творчості, творча діяльність вчителя, педагогічна творчість учителя, творчий розвиток.

ПЕДАГОГИКА ТВОРЧЕСТВА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

Гурьева Я.В.

В статье рассмотрены результаты исторического анализа проблемы становления и развития педагогики творчества в отечественной и зарубежной педагогической мысли.

Ключевые слова: педагогика творчества, творческая деятельность учителя, педагогическое творчество учителя, творческое развитие.

PEDAGOGY CREATIVITY IN DOMESTIC AND FOREIGN PEDAGOGICAL THOUGHT

Gurieva Y.V.

The article discusses the results of the historical analysis of the problem of formation and development of creativity in the domestic pedagogy and foreign pedagogical thought.

Keywords: pedagogy creativity, creative activity of the teacher, the teacher pedagogical creativity, creative development.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні, Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття») визначено створення умов для формування освіченої, творчої особистості – громадянина, реалізації та самореалізації її природних задатків і можливостей в освітньому процесі.

Національна доктрина становлення вітчизняної освіти акцентується увага на необхідності розвитку ініціативи та творчого пошуку учителів, вивчення та поширення їхнього педагогічного досвіду. Згідно з провідною освітньою концепцією, саме творчість впливає на формування інтелектуально і морально досконалої особистості, дає можливість людині зрозуміти свою індивідуальність, свій талант й ефективно їх реалізовувати.

В умовах інтенсивного розвитку теорії і практики сучасної освіти, педагогіка творчості набуває ознак самостійної наукової галузі, що має власний предмет дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти розвитку педагогіки творчості знайшли своє відображення у дослідженнях В. Лісовської, В. Крутецького, М. Поташника, Є. Клімова, Н. Петрова, Я. Пономарьова, Ю. Азарова, І. Зязюна, Н. Тарасовича Ю. Бабанського, В. Сластьоніна, В. Кан-Калика, А. Капської, С. Сисоєвої, В. Андрєєва, О. Бодальова, Н. Киричука, Л. Лузіної, М. Смульсона, М. Холодної та ін., які особливу увагу приділяли з'ясуванню та характеристиці її психолого-педагогічної сутності.

Проблему становлення творчої особистості вчителя в тій чи іншій мірі в наукових дослідженнях висвітлюють філософи, психологи, педагоги: В. Андрєєв, Н. Бердяєв, В. Бухвалов, І. Геращенко, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, І. Кант, А. Маркова, Н. Нікандров, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, Л. Рувинський, С. Сисоєва, П. Цапок та ін.

Зазначимо, що проблема розвитку педагогіки творчості розглядається у тісному взаємозв'язку з розвитком історико-педагогічної думки, дослідження якої є показником актуальності визначеної проблеми.

Метою статті є дослідження проблеми теорії і практики розвитку педагогіки творчості у вітчизняній та зарубіжній педагогічній думці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність та особистість педагога, його педагогічна творчість завжди були предметом наукового аналізу вчених, мислителів, освітян. Наголосимо, що діяльність є основою творчості. У сучасному суспільстві, де людина є найвищою цінністю, результати творчої діяльності будуть завжди соціально значущими: і це стосується об'єктивного нового результату, чи то будуть розглядатися новоутворення у творчому розвитку людини.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «педагогічна творчість» тлумачиться вкрай неоднозначно. Її визначають як педагогіку творчості (В. Андрєєв); як особливу галузь педагогічної науки, що спрямована на виявлення закономірностей формування творчої особистості (В. Шубинський).

М. Поташник визначає педагогічну творчість, виходячи з актуальних ідей оптимізації навчально-виховного процесу, оскільки пошук оптимального педагогічного рішення в конкретній педагогічній ситуації завжди пов'язаний із творчістю. Педагог Л. Рувинський розглядав

творчість як пошук учителем нових розв'язків у постанові нових завдань, застосування нестандартних прийомів діяльності, як здатність передбачати, емоційно переживати та розв'язувати завдяки творчій уяві проблемні ситуації шкільного життя.

Ми визначаємо педагогічну творчість учителя як особистісно зорієнтовану держрозвивальну взаємодію суб'єктів навчально-виховного процесу (учителя і учня), зумовлену специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямовану на формування творчої особистості учня та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя.

Отже, під педагогікою творчості слід розуміти створення нових способів вирішення педагогічних завдань, а творчість вчителя безпосередньо включає сукупність умінь та навичок, без яких неможливо творчо вирішити ці завдання.

Проблему творчої діяльності вчителя успішно розглядали ще в давньогрецькій філософії такі мислителі як Демокрит, Сократ, Платон, Протагор, Аристотель та ін. Основне завдання педагогічної діяльності зводилося ними до того, щоб активізувати духовні сили вихованця завдяки уважному вивченню його схильностей і здібностей [7, с. 52]. Проблема творчої діяльності педагога в педагогіці Відродження та Просвітництва стає необхідною ланкою на шляху до нового світорозуміння, до нової філософії – філософії гуманізму, увага якої зосереджувалася на внутрішньому світі людської особистості в її земному існуванні та в її перетворювальній активності. Це ґрунт, на якому народжується нове життя, нові ідеї, нові рішення. Людина неухильно усвідомлювала власну вартість, а тому намагалася розвивати власну особистість, власні намагання та реалізувати цілі.

Пізніше Я.А. Коменський створив нову філософію освіти, в основі якої – гуманізм, віра у великі можливості людини, педагогічний оптимізм. Особливе значення, на наш погляд, має вчення про всебічний розвиток дитини, основні положення якого викладено у праці «Материнська школа». Я.А. Коменський вказує на необхідність розвитку у дітей сприймання, мовлення, збагачення пам'яті відомостями з різних галузей знань [3]. У праці «Про вигнання із шкіл відсталос-

ті» педагог надавав великого значення ролі учителя: «Учителі – душа і серце виховання», – стверджував він [4].

Швейцарський педагог Й. Песталоцці діяльність учителя розглядав як діяльність творчу і рішуче заперечував застосування у ній рутинних та одноманітних прийомів. Згідно з настановами Ж.-Ж. Руссо, педагог повинен займатися не тільки навчанням і освітою дитини, але передусім розвитком її природних властивостей, які є прекрасними [7, с. 25-26].

Я. Корчак особливого значення надавав любові до дітей, повазі до особистості дитини, ніжному ставленню до її серця. Він пропонував діяти у плані здійснення виховних ідеалів, розкриваючи й утверджуючи в дітях можливості саморозвитку, закладені в них природою. «Щоб розвивати волю, мужність, самостійність та інші цінні якості, необхідна», – стверджує Я. Корчак, – система виховання, яка б ґрунтувалася на дитячій активності й самодіяльності, на мобілізації власних зусиль і праці дітей в інтересах їхнього виховання й перевиховання» [5].

К. Ушинський порівнював працю учителя з творчістю художника: «... мистецтво учителя формує духовне обличчя самої людини» [6, с. 162].

Кожний педагог, на думку К. Ушинського, є психологом. Він повинен вивчати свого вихованця, його здібності, нахили, чесноти і вади, спостерігати розвиток розуму, керувати ним, повинен давати напрям волі, розкривати розум, боротися з лінощами, упертістю, викорінювати негативні природні нахили, формувати смак, прищеплювати любов до істини – словом, щохвилини перебувати у сфері психологічних явищ [11, с. 25].

С. Русова вважала, що новою, справді народною школою може бути та школа, в якій дитина мала б творчо розвиватися на національному ґрунті і де б враховувалися її індивідуальні особливості. До кожної дитини потрібен особливий підхід. Важливим принциповим завданням дошкільного виховання, за концепцією С. Русової, є розвиток творчих здібностей дитини [9, с. 45-46]. Причому, зазначає педагог, творчі сили дітей в українському садку мають пробуджуватися й розвиватися саме засобами національного матеріалу, того матеріалу, який найбільш поширений у тій чи іншій місцевості – використання глини, дерева, ма-

лювання, вишивання. Разом з тим, у садку має лунати гарна українська пісня, звучати до рідної мови.

Визначення педагогічної творчості учителя та її специфічних ознак належить до основних положень психолого-педагогічної системи В. Сухомлинського, у якій педагогічна творчість учителя відноситься до поняття педагогічної культури [10, с. 420]. У працях В. Сухомлинського зосереджено увагу на значенні творчості учителя у становленні справжньої людини, громадянина, патріота.

Поняття «педагогічна творчість учителя», на думку В. Кан-Калика, містить і його творчу педагогічну діяльність і творчу навчальну діяльність учня у їх взаємодії та взаємозв'язку, а також результати спільної творчої діяльності, що ведуть до їхнього взаємного розвитку й саморозвитку. В. Кан-Калик зазначає, що творча педагогічна діяльність педагога завжди зумовлена індивідуально-психологічними особливостями творчої навчальної діяльності учнів; у свою чергу, творча навчальна діяльність учнів зумовлена рівнем та характером творчої діяльності педагога [2].

Ю. Львова у своїй праці «Творча лабораторія учителя» визначає педагогічну творчість як безперервне внутрішнє спонукання педагога духовно збагачуватись, передавати свої надбання дітям. Вона називає це духовною самовіддачею [8].

Аналіз сучасної наукової літератури доводить, що в сучасних дослідженнях психологічної та педагогічної сутності творчості визначаються поняття «педагогіка творчості», «педагогічна творчість вчителя», «творча педагогічна діяльність», які ґрунтуються, як правило, на усвідомленні суті феномена «творчість». Однак, часто наведені поняття ототожнюються між собою. Разом з тим, В. Андрєєв визначає педагогіку творчості як «науку про педагогічну систему двох діалектично взаємообумовлених видів людської діяльності: педагогічного виховання та самовиховання особистості в різних видах творчої діяльності і спілкування з метою всебічного і гармонійного розвитку творчих здібностей як окремої особистості, так і їх творчих колективів» [1].

Виходячи з концепції творчості Я. Пономарьова, педагогіку творчості можна розглянути як фундаментальну науку, яка вбирає в себе результати досліджень психології творчості. Такий підхід вимагає знят-

тя вікових обмежень з предмета педагогіки, розуміння її як науки про виховання і навчання в широкому розумінні вікових меж. Крім того, включення в педагогіку проблем наукової, художньої, технічної творчості не тільки зближує навчання й виховання з наукою, технікою, мистецтвом, а й, сприяє формуванню особистості як творчої, розвитку її талантів та обдарованості [3].

Науковець С. Сисоєва визначає такі *принципи педагогічної творчості* вчителя: діагностики, оптимальності, взаємозалежності, креативності, доповнення і варіантності, і наголошує, що там, де панує рутинна, немає місця творчості, там домінує сірість, буденність, формалізм, не розвивається думка, погіршується навчально-виховна робота [9].

У сучасній науковій літературі поняття «педагогіка творчості» часто визначається, як галузь загальної педагогіки, яка вивчає закони та закономірності формування творчої особистості, розвитку та саморозвитку її творчих можливостей у процесі освіти та навчання; створення психолого-педагогічних умов для прояву творчого потенціалу особистості в суспільно-корисних й індивідуально-значущих для неї видах життєдіяльності [9, с. 83].

Метою і результатом педагогічної творчості є творчий розвиток учнів, який передбачає поступове формування в учнів здатності до творчості – інтегральної якості особистості, що об'єднує спрямованість і мотиви, творчі вміння й психічні процеси, характерологічні якості особистості, які забезпечують людині успіх у творчості і піднімають діяльність людини до творчого рівня [9, с.11].

Висновки з описаного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, аналіз педагогічних ідей різних періодів формування педагогічної думки стосовно феномена «педагогічна творчість» переконує в його незмінній актуальності і значимості для педагогічної теорії і практики. Педагогічна творчість, з одного боку є умовою творчого розвитку учня, як мети діяльності вчителя, а з іншого – засобом творчого саморозвитку особистості вчителя, підвищення його професійної компетентності і рівня педагогічної майстерності. Педагогічна творчість сприяє професійній і особистісній самореалізації вчителя у процесі педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития: Инновационный курс: Кн. 1 / В.И. Андреев. – Казань : Издательство Казан. университета, 1996. – 567 с.
2. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандоров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
3. Коменский Я.А. Педагогическое наследие / Я.А. Коменский, Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци; сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М. : Педагогика, 1987. – 413 с.
4. Коменский Я.А. Об изгнании из школ косности / Я.А. Коменский // Избран. педагог. соч. : В 2 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 2. – 576 с.
5. Корчак Я. Избранные педагогические произведения / Я. Корчак; пер. с пол. К.Э. Сенкевич. – М. : Педагогика, 1979. – 473 с.
6. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки: курс лекцій / В.П. Кравець. – Тернопіль, 1994. – 359 с.
7. Кравець В.П. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посібник / В.П. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
8. Львова Ю.Л. Творческая лаборатория учителя: книга для учителя / Ю.Л. Львова. – [3-е изд-е, перераб. и доп.]. – М. : Просвещение, 1992. – 224 с.
9. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник / С.О. Сисоєва – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
10. Сухомлинський В.О. Сто порад учителяві / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : У 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 419-656.
11. Ушинский К.Д. О пользе педагогической литературы / К.Д. Ушинский // Собрание починений : В 6 т. – М. : Педагогика, 1988. – Т. 2. – С. 160-167.